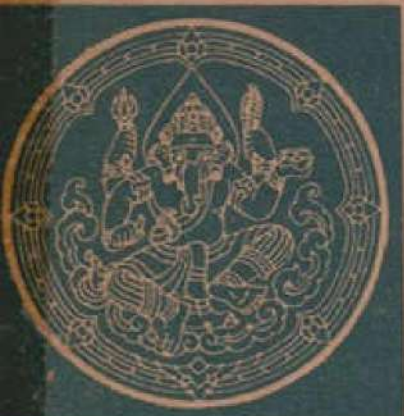

ปีที่ ๖ . เล่ม ๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๐๕

ศิลปาการ

นิตยสารรายสัปดาห์ของกรมศิลปาการ

ฉบับนี้หนาการจาก
อาจารย์ ประสงค์ พวงดอกไม้
ศึกษานิเทศก์ ๘

แบบฐานและเรือนแก้ว
สำหรับพระพุทธรูป (พระแก้วพาส์)

สารบัญ

ปีที่ ๖ เล่ม ๑

พฤษภาคม

๒๕๐๕

๑. สารบัญเล่มนี้ ตมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศ ๑
 และตมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าฯ ๑
๒. บันทึกเรื่องความรู้ต่าง ๆ พระยาอนุমানราชชน .. ๑๓
๓. ผู้แต่งหนังสือพระราชพงศาวดารฉบับพิมพ์ ๒ เล่ม (ต่อ)
 ตริ อมาตยกุล .. ๒๕
๔. บันทึกจารึกจัมปานคร ทองดี ศรีภุมารักษ์ .. ๓๕
๕. จารึกใหม่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของแหลมอินโดจีนภาคกลาง
 ศาสตราจารย์ ยอร์ช เซเดส์ แต่ง
 ม.จ. สุกุมตฤคิ์ คิศจุฑ ทรวงแปด .. ๓๖
๖. อธิบายเพลงไทย "เพลงขอมทรงเครื่อง" เถา มนตรี ตราโมท .. ๔๕
 โฉนดเพลง "ขอมทรงเครื่อง" เถา มนตรี ตราโมท .. ๕๐
๗. การเปิดพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ เจ้าสามพระยา
 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ขวัญ สุ่มวงศ์ .. ๕๘
๘. กรมศิลปากรในขบวนการ
 อธิบดีกรมศิลปากร .. ๗๒
 อภินันทนาการจาก
 อาจารย์ ประสงค์ พวงดอกไม้

SILPĀKON

Vol. 6

May 1962

No. 1

CONTENTS:

1. "San Somdet" (Letters between Their late Royal Highnesses
Prince Damrong and Prince Naris).	Page 1
2. Notes on Miscellaneous Subjects
by Phya Anuman Rajadhon.	" 13
3. The Writer of the Historical Record in Two Volumes.
by Tri Amatyakul.	" 25
4. Reports on Champa-Nakorn Inscription.
by Thongzueb Suphamark	" 35
5. New Inscription on the History of the Central Indo-China
Peninsula
Composed by Prof. George Coedes
Translated by M.C. Subhatdis Diskul	" 39
6. Explanation of the Song "Khom Song Khrueng"
Musical Notes of the Song "Khom Song Khrueng"	" 49
" 50
7. The Opening Ceremony of the Ayudhya National
Museum, Chao Sam Praya.
by T. Sumawongse	" 58
8. Fine Arts Department in the Year 1961
by The Director-General of Fine Arts Department	" 72

จารึกใหม่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของแหลมอินโดจีนภาคกลาง

ศาสตราจารย์ ยอร์ช เซเดส์ แต่ง

ม.จ. สุภัทรดิศ ดิศกุล ทรงแปล

(ต่อจากนิตยสารศิลปากรปีที่ ๓ เดือน ๕ พ.ศ. ๒๕๐๒)

จารึกหลักที่ ๓ เป็นจารึกที่หน้าดินใต้ดิน
จารึกอยู่บน ๒ หน้าของแผ่นหิน ชาวนาได้
ขุดค้นพบจารึกหลักนี้ ในเนินดินใกล้หมู่บ้าน
มาบมะฆาม ตำบลบางตาหงาย อำเภอ
บรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์ เนื้อที่ซึ่ง
แถวแม่บึงและแถวหนึ่งของแม่น้ำเจ้าพระยา
มาบรรจบกัน (ห่างราว ๑.๕ กิโลเมตรจาก
แถวแม่บึง) ทางทิศตะวันตกของสถานีรถไฟ
บางมดขนาด ระหว่างปากน้ำโพและพิศิตร
สถานที่แห่งนี้ชื่อวัดแม่นางเมือง และยังมี
คูเมืองรอบของกำแพงเมืองและคูซึ่ง
แสดงว่าเป็นเมืองโบราณ ภายในกำแพง
เมืองมีเนินดินอยู่หลายแห่ง ชาวบ้านที่อยู่
แถบนั้นได้ขุดค้นพบพระพิมพ์ดินเผาเล็ก ๆ
เป็นพระพุทธรูป รวมทั้งพระพุทธรูปสัมฤทธิ์
ประทับยืนองค์หนึ่ง แสดงปางประทาน
อภัย มีพระเกตุมาดาเป็นรูปกรวยซ้อนข้าง
ใหญ่ พระพุทธรูปองค์นี้เป็นแบบทวารวดี
รุ่นหลัง นอกจากนั้นยังมีแผ่นหินสลักเป็นรูป
พระพุทธรูปองค์กำลังแสดงจากคางคังดี มี
พระอินทร์และพระพรหมยืนอยู่ ๒ ข้าง
ลักษณะเช่นนี้เหมือนกับที่ต่างสถานที่อื่น ๆ ที่

นครปฐม แต่คงแม่นางเมืองนี้มีองค์เล็ก
หยากกว่า คือจารึกหลักที่พบมีขนาดสูง ๒
เมตร กว้าง ๔๐ เซนติเมตร และค้นพบตก
ลงไปใต้เนินดิน ๑.๕๐ เมตร จารึกนี้คงอยู่
บนฐานอิฐ และคงอยู่ ณ ที่นั้นมาแต่ดั้งเดิม
รอบ ๆ ได้ค้นพบพระพิมพ์ดินเผาและ โถซึ่ง
เชื่อกันว่าเป็นโถใส่กระดูก แต่ความจริง
ก็เป็นแค่เพียงโถใส่กโถกมีฝา ซึ่งไม่มี
หลักฐานว่าเคยใช้บรรจุพระสรีรธาตุหรือ
กระดูกคนมาแต่ก่อน

ด้านหน้าของจารึกเป็นคาถาภาษาบาลี
๒๐ บรรทัด และในจำนวนนี้ ๑๐ บรรทัดแรก
พออ่านได้บ้าง ด้านหลังสลักภาษาเขมร
๓๓ บรรทัด ซึ่งอาจอ่านได้เกือบหมด จารึก
ภาษาเขมรนี้ทำให้อ่านทราบจารึกภาษาบาลี
ได้ชัดเจนและสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

จารึก

ด้านแรก

- (๑) อโศโก महाराजा समुद्रकेषई
(๒) गिर ओईमो सुनकुत्ता दान्नी ओवो- (๓)
ज राकुपुत्रकेकुत्ता ताहि क्व ० (४) सुनकुतो

ด้านที่ลอง

ถักรวาทแห่งพระมหाराชาธิราชผู้ทรง
พระนามว่ากรุงศรีธรรมมาโคก ถวายแด่
พระธรรมราชาองค์กตัญญู ซึ่งมีพระนามว่า
กมรเตงชคตศรีธรรมมาโคก ในตำบลชานย
ประ มีจำนวนตามบัญชีดังต่อไปนี้

บุคคลที่นานับถือและบุคคลในวรรณะ
ทุกเหล่าเป็นจำนวน ๒,๐๓๒ คน

ภาค ๔๐ ใบ

เจง (ยังไม่ทราบว่าเป็นตัวอะไร) ทำ
ด้วยเงิน ๔๐

ข้าง ๓๐๐ เซือก

ม้า ๓๐๐ ตัว

วัว ๓๐๐ ตัว

สัตว์ ๒

ของถวายประจำวันเป็นจำนวน ๘๐

มหาเสนาบดีผู้มีความรู้และคุณาภิชัย
อีกควรทวีป ได้อัญเชิญพระราชโองการของ
พระราชาธิราชองค์นายงกรรณผู้ครอง
ชานยประ และกรุงรัตนโกสินทร์ถวายทูล
เพื่อเป็นการเคารพบูชาแด่กมรเตงชคต (คือ
พระธรรมราชา)

ศก ๓๐๗๗ วันเพ็ญมาฆเต็มดวง วัน
อาทิตย์ บุรพชาตฤกษ์ เวลากลางวันนาฬิกา
หลังเที่ยง กรุงรัตนโกสินทร์ได้ฉลองการบูชาแด่กมร
เตงชคต และถวายทูล (เพื่อการเคารพบูชา)
ตามบัญชีดังต่อไปนี้ (รายชื่อที่นามเขต

กำหนดทั้ง ๔ ทิศ) รวมทั้งหมดเป็นทูล
(ที่ได้อุทิศถวายเพื่อการเคารพบูชา) รวม
๕ แห่ง

จารึกทองคำ เมื่อไม่คำนึงถึงจารึกคาลา
เย ชุมมา และจารึกอื่น ๆ ซึ่งค้นพบที่นคร
ปฐมแล้ว ก็เป็นจารึกภาษาบาลีเก่าที่สุด
ซึ่งค้นพบในแหลมอินโดจีน ยกเว้นจารึกใน
ประเทศพม่า เป็นจารึกเหล็กเดียวที่ค้นพบใน
ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาภาคกลางก่อนที่ชนชาติ
ไทยจะอพยพลงมาอยู่ และจารึกนี้ก่อให้เกิด
ปัญหาหาชนบางประการ

จารึกทองคำดังกล่าวถึงการอุทิศที่ดินตาม
พระราชโองการของพระเจ้าอโศกหรือ
ธรรมมาโคก ใน พ.ศ. ๓๗๓๐ (ตรงกับวันที่ ๕
กุมภาพันธ์) แต่พระธรรมราชาซึ่งมีพระนาม
ว่ากมรเตงชคตศรีธรรมมาโคก เราได้ทราบ
กันแล้วว่าในศิลาจารึกภาษาเขมร เทวดา
ในศาสนาพราหมณ์ตลอดจนพระราชเจ้า
นายและขุนนางชั้นสูงมีตำแหน่งว่า พระกมร
เตงอัญ (ผู้เป็นใหญ่หรือเจ้าแห่งข้าพเจ้า)
ในขณะที่ตำแหน่งว่า กมรเตงชคต (ผู้เป็น
ใหญ่หรือเจ้าแห่งจักรวาล) นั้นใช้เฉพาะ
สำหรับเทวดาซึ่งมีลักษณะพิเศษ โดยเฉพาะ
หรือเทวดาตามที่ของกันเป็นตนว่า บุคคลซึ่ง
ได้รับการยกย่องขึ้นเป็นเทวดาหรือเทวดา
ประจำพื้นแผ่นดิน

เมื่อเป็นดังนี้ พระธรรมราชาซึ่งมีพระนาม
ว่า กรม เสงขตธรรมมาโลก จะหมายความว่า
ว่าอะไร เรืองนมคำอธิบายอยู่ ๒ ข้อ คือ

๑. เราอาจจะคิดได้ว่าพระธรรมราชา
หมายถึงพระธรรมราชาของพระพุทธเจ้า
ซึ่งพระเจ้าธรรมมาโลกราชได้ทรงประดิษฐาน
ขึ้นไว้ และได้ถวายพระนามซึ่งเป็นพระนาม
ของพระองค์เอง เช่นเดียวกับที่ในประเทศ
กัมพูชาพระราชาก็ทรงสร้างวัดตั้งและ
ถวายพระนามซึ่งปนพระนามของพระองค์
เองเข้ากับพระนามของพระอิสริยยศ (เป็นต้น
ว่าพระเจ้าอินทรวรมันที่ทรงสร้างวัดตั้ง
นามว่าอินทเรศวร) และพระเจ้าชัยวรมัน
ที่ ๗ ผู้ทรงนับถือพุทธศาสนาก็ได้ทรงแจกจ่าย
พระพุทธรูปนามว่าชัยพุทธมหานาถไปยัง
เมือง ๒๔ เมืองในราชอาณาจักรของพระองค์

๒. เราอาจจะคิดได้ว่าพระธรรมราชา
เป็นพระอิสริยยศของพระราชผู้ทรงพระนามโดย
เฉพาะหรือพระนามตามราชวงศ์ว่าธรรมมา-
โลก และทรงได้รับพิธีการเคารพบูชาตาม
พระนามแบบเดียวกับในประเทศกัมพูชา คือ
การสร้างประติมากรรมอุทิศแด่บรรพบุรุษ
ที่ตายไปแล้ว โดยใช้นามของผู้ตายผสมกับ
พระนามของพระอิสริยยศหรือพระโพธิสัตว์-
โลเกศวร (เป็นต้นว่าพระเจ้ายโศวรมันได้
ทรงสร้างประติมากรรมถวายพระชนกของ
พระองค์คือพระเจ้าอินทรวรมัน ภายใต้นาม

ว่า อินทรวรมันเศวร ที่ปราสาทแม่บุญ
ตะวันออก)

ถ้าเรายอมรับเอาคำอธิบายข้อแรกว่า
พระธรรมราชาของพระพุทธเจ้าได้รับการ
ประดิษฐานไว้โดยพระราชผู้ทรงถวายนาม
ของพระองค์เองแก่พระบรมชาติ เราก็ต้อง
ยอมรับด้วยว่าพระเจ้าธรรมมาโลกได้ทรง
ประดิษฐานพระราชาขึ้นไว้เพื่อการเคารพ
บูชาและอุทิศที่ดินถวายหลายแห่งด้วยพระ-
องค์เอง ถ้าเรายอมรับคำอธิบายข้อที่ ๒ คือ
เป็นพระอิสริยยศของพระเจ้าธรรมมาโลกเอง เรา
ก็ต้องยอมรับว่าพระเจ้าธรรมมาโลกองค์
ใดสันพระชนม์ไปในค.ศ. ๑๗๓๐ หรือ
ก่อนหน้านั้นเล็กน้อย และในบรรดาผู้สืบ
ราชสมบัติต้องลงมาจากพระองค์ กรมอยู่
องค์หนึ่งทรงพระนามหรือตำแหน่งเช่น
เดียวกับพระองค์และได้เป็นผู้ทำการอุทิศ
ที่ดิน

อย่างไรก็ตาม เป็นสิ่งน่าสนใจที่จะกล่าว
ว่าคำว่า กรม เสงขต ในตนได้ทำให้จารึก
นี้อยู่ในขอบเขตทางศาสนาและวัฒนธรรม
ของอาณาจักรเขมร ภาษาที่ใช้ในจารึกก็
ได้สนับสนุนความข้อนี้ด้วย ภาษานี้ได้ทำให้
มีความรู้ใหม่เกี่ยวกับการขยายตัวของชาว
เขมรเข้าไปในถิ่นที่ไม่ได้เคยพบหลักฐานแต่
อย่างใดมาก่อน การใช้ภาษาเขมรในพสุจน์
ว่าถ้าไม่ได้ตกอยู่ภายใต้ความครอบครอง

ของเขมรแล้ว อย่างน้อยประชาชนส่วนใหญ่
ในตำบลชานยประซึ่งเป็นที่ค้นพบจารึกนถ
คงเป็นเชื้อชาติเขมร

บัดนี้เรากลับมาค้นหาพระราชพงศาวดาร
ซึ่งจารึกภาษาบาลีเรียกว่า อโศกมหาราช
และจารึกภาษาเขมรเรียกว่า มหาราชาราช
ทรงศรีธรรมมาโศก ตำแหน่งมหาราชาราช
นับว่าสูงกว่าหัวหน้าท้องถิ่นตามธรรมเนียม
นอกจากนั้นหลักฐานยืนยันอีกว่าพระองค์
ได้มอบให้มหาเสนาบดีอัญเชิญพระราชโอง
การ (คำสั่ง) ไปยังหัวหน้าแห่งตำบล
(วิชัย) การรื้อฟื้นที่ดินเองก็อาจทำได้โดย
เฉพาะแต่ผู้ที่เป็นเจ้าของที่ดิน คือพระราช
ผู้ปกครองประเทศที่ตนนั้นตั้งอยู่เท่านั้น
ปัญหาข้อแรกจึงมีอยู่ว่าใน พ.ศ. ๑๗๓๐ นั้น
พระเจ้าแผ่นดินองค์ใดบ้างที่ครองราชย์อยู่
ในภาคกลางของแหลมอินโดจีนที่อาจเป็น
พระเจ้าธรรมมาโศกราชองค์นี้ได้ และดินแดน
ที่ค้นพบจารึกนถอยู่ในความครอบครอง
ของประเทศไหนในขณะนั้น

ประเทศพม่าจะอยู่ไกลเกินไป ประวัติ
ศาสตร์ของประเทศพม่าในตอนต้นพุทธศต
วรรษที่ ๑๗ ก็เป็นที่รู้จักกันดีพอจนไม่จำเป็นต้อง
คิดว่าพระเจ้าแผ่นดินองค์ใดองค์หนึ่งแห่ง
เพิ่มขึ้นในราชวงศ์ เทาที่ทราบกันนั้น ใน
พ.ศ. ๑๗๓๐ พระเจ้าอลองดิลก (ฮัยสร) ผู้มี
พระชนมดง ๘๐ พรรษาองค์หนึ่งพระชนมดง และ

โอรสองค์ที่ ๒ ของพระองค์ทรงนามว่านร
(นรสูร) ก็ได้ขึ้นครองราชย์ต่อ

ที่ประเทศกัมพูชา พระเจ้าศรีรัตน
ทศยวรมันผู้ครองราชวงศ์ใหม่ก็ได้ขึ้นครอง
ราชย์ราว ๒ ปีมาแล้ว แม้ว่าในประเทศ
กัมพูชาจะมีจารึกภาษาบาลีขึ้นเป็นครั้งแรก
ใน พ.ศ. ๑๗๕๓ แต่ก็เป็นการยากที่จะเชื่อ
ว่าภาษาบาลีได้ใช้มาแต่อดีตตั้งแต่ต้นพุทธ
ศตวรรษที่ ๑๗ เพราะเหตุว่าในขณะนั้น
พุทธศาสนาที่นับถือกันอยู่ก็มีเพียงนิกาย
เดียวเท่านั้น คือ นิกายมหายาน

ในระหว่างประเทศกัมพูชาและประเทศ
พม่าก็มีบรรดาประเทศสมัยโบราณ
คือ อาณาจักรทวารวดีทางทิศใต้ ตะวันออก
ภาคกลาง และทิวเขายักษ์ทางทิศเหนือ

ภายหลังที่ชนชาติเขมรได้เข้าครอบครอง
ประเทศตะวันออกตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ ๑๖ เป็น
ต้นมา อาณาจักรทวารวดีก็คงจะไม่ได้
ครอบครองแถบนี้แล้วพระเจ้าพระยาภาค
กลางอีกต่อไป และก็คงหมดอำนาจลงดัง
แต่ก่อนพุทธศตวรรษที่ ๑๗ ด้วย

ลักษณะทางภูมิศาสตร์ของประเทศ
ตะวัน (ฉพบุรี) ทำให้คิดว่าประเทศนี้คงจะ
ได้ครอบครองตำบลชานยประไว้ในอำนาจ
หรือรอยของพุทธศาสนาที่ขี้นยานก็มี
ปรากฏอยู่ที่เมืองตะวันเป็นจำนวนมาก ภาษา
เขมรที่ใช้กันแพร่หลายที่นั่นมาตั้งแต่พุทธ

ศตวรรษที่ ๓๖ และภาษาบาลีเป็นหลักฐานอย่างแพร่หลาย แต่ตั้งแต่ประเทศละโว้ได้เข้าร่วมอยู่กับประเทศกัมพูชามาตั้งแต่รัชกาลของพระเจ้าสุริยวรมันที่ ๓ แล้วประเทศนี้คงไม่สามารถปกครองตนเองเป็นอิสระจนได้อีก จนถึงกลางพุทธศตวรรษที่ ๓๗ ซึ่งเป็นเวลาที่คณะทูตของโศย (คือละโว้) ได้เดินทางไปยังราชสำนักจีนเป็นหลายครั้ง^(๑) ในพุทธศตวรรษที่ ๓๗ กองทัพของชาวละโว้ซึ่งมีเสด็จอยู่บนภาพสลักที่นครวัดก็มีไม้ดกขณะผิดแปลกไปจากกองทัพของชาวเขมรซึ่งอยู่เบื้องหลัง ภาพทั้งหมดนี้เป็นภาพขบวนทหารและตรงกลางมีภาพพระเจ้าสุริยวรมันที่ ๒ ปรากฏอยู่ในขณะเดียวกัน ประวัตินี้จึงสันนิษฐานได้ว่าช่วงนี้ได้กล่าวถึงประเทศกัมพูชามีอาณาเขตด้านเหนือจดประเทศจีนไป ด้านตะวันออกจดทะเล (จีน) ด้านตะวันตกจดอาณาจักร (พม่า) แห่งเมืองพุกาม และทิศใต้จดครี (ทางภาคเหนือของแหลมมลายู) ในราวกลางพุทธศตวรรษที่ ๓๗ Tehao Jou-koua ก็กล่าวว่าประเทศโศยเป็นเมืองขึ้นแก่ประเทศกัมพูชา อย่างไรก็ดี

เราอาจจะกล่าวได้ว่า เนื่องจากเกิดจลาจลขึ้นในประเทศกัมพูชารายหลังที่พระเจ้าสุริยวรมันที่ ๒ สิ้นพระชนม์ลง (ปลายพุทธศตวรรษที่ ๓๗) ประเทศละโว้ก็อาจได้ประกาศตนเองเป็นอิสระพ้นจากอำนาจเขมรและตั้งตนเป็นรัฐอิสระอยู่พักหนึ่ง

สำหรับอาณาจักรศรีวิชัยซึ่งมีประวัติศาสตร์เขียนขึ้นเป็นจดหมายเหตุภาษาบาลีและภาษาไทย และตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ ๓๖ เป็นต้นมา ประวัติศาสตร์ของอาณาจักรนี้เชื่อถือได้อย่างแน่นอน รวมทั้งมีศิลาจารึกภาษามอญที่เมืองลำพูนในตอนกลางพุทธศตวรรษที่ ๓๗ เข้ามาสนับสนุนอีก อาณาจักรศรีวิชัยนี้มีเขตแดนสมควรมากที่จะเป็นผู้สร้างศิลาจารึกที่นครสวรรค์ ในอาณาจักรนี้นับถือพุทธศาสนาลัทธิหินยานซึ่งใช้ภาษาบาลี และภาษานี้ก็ใช้คู่กับภาษามอญ ในศิลาจารึกของพระเจ้าดัพพาธิติซึ่งจารึกขึ้นราว ๕๐ ปีหลังจารึกที่นครสวรรค์ การที่จารึกที่นครสวรรค์ใช้ภาษาเขมรก็ไม่แปลกประหลาดไปกว่าการใช้ภาษาเขมรในจารึกบนฐานพระพุทธรูปที่ครีใน พ.ศ. ๑๗๒๖ (ซึ่งคงจารึกโดยพระราชาแห่ง

(๑) ประเทศโศยนี้ปรากฏอยู่ร่วมกับประเทศเขินในจดหมายเหตุตั้งแต่ พ.ศ. ๑๖๕๒ ในระหว่างการตีพิมพ์บทความเรื่องนี้ ข้าพเจ้าได้อ่านทราบจากบทความเรื่อง Tāmbraliṅga ของนาย O.W. Wolters ในวารสาร BSOAS ค.ศ. ๑๙๔๘ หน้า ๖๐๕ ว่าคณะทูตที่ติดกันว่าประเทศกัมพูชาส่งเข้าไปยังประเทศจีนใน พ.ศ. ๑๖๕๘ นั้นความจริงเป็นคณะทูต ๒ คณะ คณะหนึ่งเป็นของประเทศเจนละ และอีกคณะหนึ่งเป็นของประเทศโศย การกล่าวถึงประเทศโศย ๑๒ ปีก่อนจารึกของพระเจ้าอรรมาโศก ทำให้เห็นว่าประเทศนี้คงได้เป็นอิสระในระหว่าง พ.ศ. ๑๖๕๐-๑๗๑๕.

อาณาจักรมลายูบนเกาะสุมาตรา) หรือการใช้ภาษามอญในศิลาจารึกของพระเจ้ากนิษชิตดา พระเจ้าแผ่นดินพม่าที่เมืองพุกาม (พ.ศ. ๑๖๒๘-๑๖๕๕) จารึกภาษาพม่าเมืองทาชินเพื่อให้ชาวพม่าเมืองชานเข้าใจ และชาวพม่าเมืองเหล่านักไม่จำเป็นต้องพูดภาษาเดียวกับในราชสำนัก นอกจากนตรงข้ามกับพวกเขมรซึ่งเคยนับปิตามมีเดิม พวกมอญและพม่าก็นับและยังคงนับปิตามมีที่ต่างกัน ผู้จารึกจารึกทศนครสุวรรณภูมิตามแบบมอญและพม่า นอกจากนั้นเราจะเห็นได้ว่าคำบดที่ประดิษฐานพระธรรมชาตินี้มีนามว่า ชานยประ คือ “เมืองแห่งช้าง” ย่อมเป็นไปได้ที่ประเทศที่ตั้งอยู่ในแถบลุ่มแม่น้ำซึ่งมีการเพาะปลูกข้าวอย่างมากมายจะให้ชื่อเช่นนั้นแก่คำบดในจังหวัดนครสวรรค์ปัจจุบัน ตรงกันข้ามอาณาจักรซึ่งมีเมืองหลวงอยู่ทางภาคเหนือของประเทศไทยอาจเห็นว่าดินแดนแห่งนี้ซึ่งอยู่ระหว่างแม่น้ำ ๒ สายและอยู่ทางเหนือสุดของที่ดินที่มีการเพาะปลูกข้าวอย่างมากมายในประเทศไทยเป็นดินแดนทมิฬพชรณชัยนิญาหารอย่างอุดมสมบูรณ์ก็ได้

ตามกำหนดเวลาที่ข้าพเจ้าได้คิดแก้ไขขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๘ ปี พ.ศ. ๒๔๗๐ นักตกอยู่ในรัชกาลของพระราชเจ้าแห่งอาณาจักรทริภุณชัยที่ทรงพระนามอยู่ในจดหมายเหตุ

ว่าอากติยราช หรือผู้สืบต่อจากพระองค์ที่ทรงพระนามว่า ชัมมิกราช เพราะเหตุว่าระยะเวลาเปลี่ยนรัชกาลนั้นยังไม่อาจทราบได้อย่างแน่นอน พระราชาองค์แรกคือพระเจ้าอากติยราชทรงมีพระนาม โด่งดังเพราะเหตุว่าเป็นพระราชเจ้าที่ทรงอำนาจมากที่สุดในองค์หนึ่งในอาณาจักรทริภุณชัย พระองค์ทรงต่อต้านการรุกรานของพวกกัมพูชาแห่งเมืองตะโวกได้อย่างมีชัยชนะ และยังทรงสร้างวัดพระมหาธาตุทริภุณชัยซึ่งในปัจจุบันยังคงเป็นศาสนสถานที่สวยงามที่สุดและประดับประดาไปด้วยทองคำที่เมืองตาพูน แม้ว่าจะได้รับการก่อสร้างเพิ่มเติมต่อมาอีกหลายครั้ง

สำหรับพวกกัมพูชาแห่งเมืองตะโวกคือพวกเขมรนั่นเอง ขณะนั้นเมืองตะโวกเป็นเมืองหน้าด่านในสมัยพระเจ้าสุริยวรมันที่ ๒ (พ.ศ. ๑๖๕๖ ถึงราว พ.ศ. ๑๖๘๔) การรบพุ่งกันระหว่างอาณาจักรทริภุณชัยและกัมพูชาแสดงให้เห็นว่าทั้ง ๒ ประเทศมีเขตแดนติดต่อกัน และเขตแดนดังกล่าวอยู่ทางภาคกลางของแม่น้ำเจ้าพระยา เหนือเมืองตะโวกหรือเมืองลพบุรี ความสัมพันธ์ไม่ว่าจะเป็นทางด้านสงครามหรือในด้านสันติระหว่างประเทศทั้ง ๒ ย่อมทำได้ตามลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา แม่นายมและแม่น้ำปิงไปจนถึงที่ลุ่มทางของแม่น้ำซึ่งเป็นที่ตั้งของคำบดชานยประ ที่แห่งหนทางด้าน

ภูมิศาสตร์และการเมืองคงเป็นเมืองหน้าด่านของอาณาจักรทมิฬอยู่ใกล้กับเขตแดนของเมืองละโว้ เมืองหน้าด่านของอาณาจักรเขมร ในเวลาต่อมาเมื่ออาณาจักรอยุธยาของไทยได้ตั้งขึ้นใน พ.ศ. ๑๘๘๓ เมืองนครสวรรค์ก็ได้เป็นจุดสำคัญในด้านยุทธศาสตร์ในการสงครามทั้งทางด้านป้องกันหรือรุกรานของไทยต่ออาณาจักรเชียงใหม่ ซึ่งเป็นอาณาจักรไทยที่ล้มต่ออาณาจักรมอญแห่งทมิฬลงมา

ได้กล่าวมาแล้วว่า พระเกียรติคุณอันที่ ๒ ของพระเจ้าอาทิตย์ราชกคือการทำพระองค์ทรงสร้างวัดพระมหาธาตุทมิฬ และได้ทรงประดิษฐานพระสารีริกธาตุของพระพุทธองค์ซึ่งบรรจุอยู่ในตลับพระบรมธาตุของคันทกต่างกันว่าเก่าไปถึงสมัยพระเจ้าอโศกมหาราชและได้กระทำปาฏิหาริย์ผุดขึ้นมาจากพื้นดินในพระราชวัง ในจดหมายเหตุทั้งในภาษาบาลีและภาษาไทย ก็มีการกล่าวพระนามของพระเจ้าอโศกมหาราชเกี่ยวกับการค้นพบพระบรมธาตุของคันทก และอาจเป็นไปได้ว่าภายหลังเหตุการณ์เหล่านี้พระเจ้าอาทิตย์ราชกได้ทรงรับเอาพระนามของพระเจ้าอโศกมาเป็นพระนามภริยาของพระองค์ การที่พระนามใหม่นี้ไม่ปรากฏในจดหมายเหตุของอาณาจักรทมิฬก็ไม่น่าเป็นดังชัดของประการใด เราได้เห็นมา

แล้วว่าพระราชที่เรารู้จักทั้งทางจดหมายเหตุและทางจารึกก็มีพระนามแตกต่างกันดังจะขอยกตัวอย่างดังต่อไปนี้ พระราชที่พระเจ้านครของราชย์ที่เมืองพุกาม ตั้งแต่ พ.ศ. ๑๖๒๘ ถึง ๑๖๕๕ มีพระนามในจดหมายเหตุว่า กษัตริย์กษัตริย์ แต่ในศิลาจารึกว่า ตรีภูวนาติยธรรมราช อีก ๔ พระองค์ที่ครองราชย์ต่อมาที่ปรากฏพระนามตามลำดับในจดหมายเหตุดังนี้ อตองดี (พ.ศ. ๑๖๕๕-๑๗๓๐) นรปติ (พ.ศ. ๑๗๓๐-๑๗๕๓) นันทองมยะ (พ.ศ. ๑๗๕๓-ราว พ.ศ. ๑๗๗๓) และอุษนะ (พ.ศ. ๑๗๗๓-๑๗๗๗) ทั้ง ๔ พระองค์นี้ มีพระนามเช่นเดียวกันในศิลาจารึกว่า ตรีภูวนาติยธรรมราช ในประเทศมอญ พระราชผู้ทรงฟื้นฟูพุทธศาสนานิกายลังกาวงศ์และปรากฏพระนามในจดหมายเหตุว่าธรรมเจดีย์ (พ.ศ. ๒๐๓๕-๒๐๓๕) ก็มีพระนามอยู่ในบรรดาจารึก กติยานี่มาซึ่งเล่าเรื่องประวัติพุทธศาสนานิกายลังกาวงศ์ในประเทศพม่าว่าพระเจ้ารามาชิตีได้รับมหาราชาราชราช พระนามที่ปรากฏอยู่ในจารึกนั้นก็มีขึ้นหรือเปลี่ยนแปลงไปตามเหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้น

อย่างไรก็ดี มีเหตุการณ์อันหนึ่งที่แน่นอนคือนามว่าธรรมาโศกราชนกของตามประเพณีพม่าอยู่เสมอกับพระราช

มอญ ในภาคใต้ของประเทศไทยมาพระราช
องค์ที่ ๒ แห่งเมืองสุโขทัย (ตะทอน) ซึ่ง
ได้รับสมณทูตที่พระเจ้าอโศกมหาราชทรง
ตั้งมายังแคว้นสุวรรณภูมิ ก็ทรงพระนามว่า
ลี้ - (จัม) - มาโลก สำหรับชนชาติมอญ
ที่อยู่ทางตอนเหนือของลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา
หนึ่งคือพงศาวดารเหนือซึ่งเป็นหนังสือ
ภาษาไทยที่รวบรวมขึ้นในรุ่นหลังและเกี่ยว
กับนิยายพื้นเมืองยิ่งกว่าประวัติศาสตร์ ก็
กล่าวถึงเวดอันไม่แน่นอนที่พระเจ้าธรรม-
ราช ผู้ทรงสร้างเมืองสุวรรณโคตตามนิยาย
ได้ทรงส่งโอรสองค์หนึ่งไปครองราชย์ ที่
หริภุญชัยโดยทรงพระนามว่าจัมมาโลก นาม
นี้ยังคงปรากฏอยู่อีกในกลางพุทธศตวรรษ
ที่ ๒๓ ที่เมืองกำแพงเพชรซึ่งเคยอยู่ในดินแดน
ที่เป็นเมืองขึ้นของอาณาจักรมอญแห่ง
หริภุญชัยมาแต่ก่อน คือ จารึกใน พ.ศ.
๒๐๕๓ ซึ่งตั้งอยู่บนฐานเทวรูปพระอิศวร
สมัยพุทธทศวรรษเดียวกัน ได้กล่าวถึงนามของเจ้า
เมืองไทยที่ปกครองเมืองนั้นนามว่าเจ้า
พระยาธรรมมาโลกราช

ถ้าเราแปลความหมายในจารึกว่ากล่าว
ถึงการอุทิศถวายที่ดินแก่พระเจ้าวิริยราช
ของพระพุทธเจ้าตามพระราชโองการของ
พระเจ้าธรรมมาโลก เราก็ควรจะกล่าวถึงงาน
อุทิศถวายที่ดินของพระเจ้าอาทิตย์ราช

ผู้ทรงสร้างวัดพระมหาธาตุหริภุญชัย และ
ทรงพระนามตามตำแหน่งว่าธรรมมาโลก ถ้า
เราแปลความหมายว่าเป็นการอุทิศที่ดินถวาย
แก่พระอัฐของพระเจ้าธรรมมาโลกตามพระ-
บัญชาของผู้ที่ครองราชสมบัติสืบต่อจาก
พระองค์ซึ่งทรงครองตำแหน่งเช่นเดียวกัน
แล้ว เราก็จะเห็นว่าพระนามของพระเจ้า
ธรรมมาโลกองค์ที่ ๒ คล้ายคลึงกับพระนาม
ของพระเจ้าจัมมิกราชซึ่งในจดหมายเหตุ
กล่าวถึงทรงราชย์ต่อจากพระเจ้าอาทิตย์ราช
และความคล้ายคลึงกันนี้จะมียุเช่นเดียว
กันกับพระเจ้าธรรมราชในพงศาวดารเหนือ
ผู้เป็นพระบิดาของพระเจ้าธรรมโลกผู้ครอง
อาณาจักรหริภุญชัย

กล่าวโดยย่อ แม้ว่าอาจจะเป็นไปได้ที่
กษัตริย์คนแรกสองคนมาจากอาณาจักร
แห่งละโว้ซึ่งฉวยโอกาสในเวลาที่เกิดจลาจล
ขึ้นในประเทศกัมพูชาภายหลังพระเจ้าสุริย-
วรมันที่ ๒ พระชนม์ถึงในราว พ.ศ. ๑๖๘๘
ประกาศตนเองเป็นอิสระและมีพระมหา-
ราชาธิราชเป็นประมุขของประเทศ แต่ก็
น่าเชื่อมากกว่าว่ากษัตริย์เหล่านี้เป็นของ
อาณาจักรมอญแห่งหริภุญชัย และการที่ใช้
ภาษาเขมรจารึกก็เพราะเหตุว่ามีประชาชน
เขมรอาศัยอยู่มากในตำบลชานยปุระ

แม้ว่าผลจากการค้นคว้าในเรื่องนี้จะ
เป็นอย่างไรก็ตาม จารึกหดถนบกเป็นหลักฐาน
ความสำคัญอยู่มาก ถ้าพระเจ้าอาทิตย์ราช
หรือผู้ปกครองราชย์ต่อจากพระองค์ คือ
พระเจ้าธัมมิกราชแห่งอาณาจักรทริภุณชัย
ได้โปรดให้จารึกหดถนบก จารึกถนบกเป็น
หลักฐานแสดงการแผ่ขยายอาณาเขตลงมา
ทางใต้ของอาณาจักรทริภุณชัยในระหว่าง
พ.ศ. ๑๖๘๐-๑๗๑๕ แต่ปรากฏว่าจารึกถน
มาจากอาณาจักรตะโงะซึ่งได้เป็นอิสระชน

จากประเทศกัมพูชาในขณะเดียวกัน จารึก
ถนบกหมายถึงการแผ่ขยายอาณาเขตของ
อาณาจักรทมิฬไปทางภาคเหนือ และทำให้
เรารู้จักพระนามของพระราชแห่งอาณาจักร
ตะโงะได้หนึ่งหรือสององค์ อย่างไรก็ตาม
จารึกถนบกแสดงให้เห็นเหตุการณ์บางประการ
เกี่ยวกับแถบภาคกลางของแหลมอินโดจีน
ซึ่งทราบจนกระทั่งได้ค้นพบจารึกถนบก
เหตุการณ์ในพุทธศตวรรษที่ ๑๗ ก็ยังไม่เป็น
ที่รู้จักกันดี.

